

Đuro HRANIĆ

ISKUSTVO DIJECEZANSKE SINODE: DRUGA BISKUPIJSKA SINODA ĐAKOVAČKA I SRIJEMSKA*

Sažetak

Autor je pomoćni biskup u Đakovu i glavni je animator dijecezanske sinode kojoj zaključna faza još nije proglašena. Biskup Marin Srakić najavio je sinodu na Duhove 30. svibnja 1998. Odmah je osnovao četiri odbora: za evangelizaciju, za liturgiju, za kršćanski poziv i služenje, za ustroj biskupijske zajednice. Sinoda se u pripravnoj fazi odvijala u manjim skupinama vjernika uz pomoć 130 radnih listova koje su priredili pripremni odbori na župnoj i biskupijskoj razini. Sudionici su u razgovorima trebali posvijestiti u svjetlu Riječi Božje i dokumenata učiteljstva poslanje Crkve, zatim vrednovati situaciju svoje mjesne Crkve te predložiti oblike pastoralnog djelovanja prema natuknicama: uvidjeti, vrednovati, djelovati. Autor donosi podatke koliko je susreta održano i koliko je osoba na njima sudjelovalo. Sinodsko zasjedanje o evangelizaciji održano je u listopadu 2000.; o liturgiji u ožujku 2001.; o kršćanskom pozivu i služenju u listopadu 2001. i o ustrojstvu biskupijske zajednice u listopadu 2002. Autor vrednuje kritički dosadašnji tok ove sinode, i to iz perspektive vjernika laika te iz perspektive prezbitera. Na temelju stečenog iskustva predlaže na što trebaju skrenuti pozornost djelatnici biskupija koje bi željele organizirati svoju sinodu.

Ključne riječi: Sinoda, biskupijsko savjetovanje, sinodsko zasjedanje, pastoralni rad, pastoralni prioritati.

Uvod: zašto Druga biskupijska sinoda đakovačka i srijemska?¹

Na zahtjevan korak ozbiljne analize postojećega stanja u vlastitoj sredini te na suodgovorno promišljanje vlastitih zadaća i poslanje u susre-

* Predavanje održano 19. studenoga 2005. na kolokviju Sinodalnost Crkve na Vrhbosanskoj katoličkoj teologiji u Sarajevu. Sažetak na hrvatskom u formi kako se objavljuje i na engleskom priredio dr. Mato Zovkić. - *Napomena urednika.*

¹ Prva biskupijska sinoda Đakovačke i srijemske biskupije održana je prije puna tri stoljeća. Bilo je to 1706. god., ubrzo nakon izгона turske vlasti iz Slavonije, kad je trebalo organizirati redovito pastoriziranje i djelovanje župa i drugih crkvenih institucija.

tu sa sadašnjošću i budućnošću, Biskupiju dakovačku i srijemsku potaknulo je više okolnosti:

- Padom komunizma, dolaskom slobode i demokracije, te uspostavom Hrvatske države potpuno su se promijenile okolnosti i mogućnosti crkvenog djelovanja. Pred Crkvu su se postavila nova očekivanja i nove zadaće. Od nje se očekuje da u društvu bude jedan od važnih čimbenika odgoja mladih generacija, učiteljica čovječnosti i promicateljica dostojanstva svakog čovjeka. Ne samo da je otvoren put njezinoj prisutnosti i javnom djelovanju u društvu, nego su i vjernici pozvani da kršćanskim duhom i vrijednostima prožmu i unaprijede sva područja osobnog i društvenog života: obiteljski i profesionalni život, gospodarstvo, politiku, kulturu, društvenu etičnost, zakonodavstvo, sudstvo itd.
- Višestruke posljedice sustavne i dugotrajne ateizacije u bivšem režimu te materijalne i druge posljedice ratnih razaranja u minulom Domovinskom ratu zahtijevale su ozbiljnu i dobro vodenu te organiziranu duhovnu i materijalnu obnovu čitave biskupije.
- Uz odgoj mladih generacija, posebno se valja, u skladu s relevantnim crkvenim dokumentima, angažirati na planu kršćanske izgradnje odraslih vjernika, te njegovanja molitvenog života i rasta u vjери svih krštenika.
- U nekim područjima crkvenoga života prije nije bila moguća zahtjevna obnova biskupije uskladena sa smjernicama Drugoga vatikanskog sabora, niti je dostatno zaživio duh koncilske obnove. Za budućnost Crkve na našim prostorima potrebno je to učiniti barem u zakašnjenju i naknadno.
- Vrijeme poslije Domovinskog rata zahtijevalo je ponovno okupljanje župnih zajednica i čitave biskupije, njegovanje i produbljenje crkvenog zajedništva i međusobne solidarnosti, produbljenje svijesti svih vjernika o njihovoj suodgovornosti za život Crkve i važnosti njihova doprinosa u izgradnji ljudskog društva.
- Đakovačka i Srijemska biskupija prostire se na teritoriju koji je bio jedan od najviše pogođenih ratnim sukobima. Biskupija je u ratu ostala podijeljena državnom granicom, te je jedno vrijeme bila potpuno onemogućena komunikacija između dvaju dijelova biskupije. Velik dio teritorija biskupije u Republici Hrvatskoj bio je okupiran, preko 90 % vjernika bilo je protjerano; mnogi su poginuli ili nestali, ostali tjelesni invalidi za čitav život s teško narušenim fizičkim i psihičkim zdravljem. Nisu bile srušene samo kuće, crkve i tvornička postrojenja, nego su još veće ruševine i rane ostale u ljud-

skim dušama. Porušeni su međunacionalni odnosi, narušeno povjerenje u ljude, raspali su se i mnogi mješoviti brakovi i obitelji. Mirna reintegracija te povratak na porušena ognjišta u mnogim je sredinama zahtijevao suživot s dojučeranjim neprijateljima. Taj je suživot trajno opterećivan uvijek novim otkrićima masovnih grobnica, otkrićem ukradenih poljoprivrednih strojeva, visokim stupnjem nezaposlenosti i gospodarske recesije. Zahtjevna potreba i zadaća Đakovačke i Srijemske biskupije poslije Domovinskog rata bilo je novo objedinjavanje svih dijelova biskupije u uzajamnosti, solidarnosti i uvažavanju novonastalih prilika i osobitih potreba u pojedinim dijelovima biskupije.

- Pastoralni rad na području Đakovačke i Srijemske biskupije zahtijevao je i zahtijeva također i ozbiljan rad na planu praštanja i pomirenja.
- Dogodila su se i ozbiljna migracijska kretanja tijekom rata, neke su župe (osobito u srijemskom dijelu biskupije) praktički prestale postojati. Već i prije rata rasli su gradovi a sela su ozbiljno opustjela. Sve to zahtijevlao je i ozbiljno promišljanje nad organizacijskim sturkturama u biskupiji, preraspodjelu svećenika na terenu kako bi svi bili podjednako opterećeni i kako bismo bolje organizirali pastoral u gradovima.
- U svakodnevnom životu u demoratskom društvu svakodnevno se otvaraju i nova područja crkvenog djelovanja te se pojavljuju novi izazovi i potrebe prikladnog odgovora Crkve, što zahtijeva suradnju i zauzimanje svih njezinih članova.
- Posljednjih desetak godina došlo je i do snažnijeg uključivanja laika teologa u život i poslanje Crkve đakovačke i srijemske, osobito na području školskog vjeronauka. No, potrebno je raditi i na većem uključivanju i doprinosu vjernika laika u životu župnih zajednica te na otvaranju mogućnosti za njihov dobrovoljni (volonterski) rad u različitim područjima crkvenog života i kršćanskog služenja u društvu. To je zahtijevalo i izradu projekta laičkih plaćenih i volonterskih službi u Đakovačkoj i Srijemskoj biskupiji.
- Sve nabrojeno nije ostvarivo bez marljivih, brojnih i evandeoskim duhom prožetih svećenika te Bogu posvećenih osoba okupljenih u ustanovama posvećenog života i družbi apostolskog života. Uvjerenja smo da će produbljenje vjere i crkvenosti svih vjernika, a osobito već zaredenih i zavjetovanih osoba, uroditi i plodnijom brigom svih članova biskupijske zajednice za svećenički i redovnički podmladak.

Biskupijska je sinoda, zato, željela potaknuti ono što kaže i sama riječ "sinoda": *syn-hodos* (*zajednički hod*) svih krštenika u molitvi, suodgovornom dijalogu i zajedništvu te je Druga biskupijska sinoda htjela postati milosnim vremenom buđenja, obnove i rasta čitave biskupijske zajednice.

I. Ciljevi Druge biskupijske sinode

Ciljevi Druge biskupijske sinode dakovačke i srijemske bili su sljedeći:

- okupiti mjesnu Crkvu i upoznati njezinu stvarnost kroz dijalog i prosudbu što širih slojeva Božjega naroda te svih službi i karizmi unutar biskupijske zajednice;
- suočiti se na nov način s riječju Božjom i s odrednicama Drugoga vatikanskog sabora;
- osnažiti vjeru, duhovni život, crkvenost i suodgovornost svih krštenika;
- pridonijeti rješenju poteškoća u apostolatu i upravi biskupijom;
- zacrtati nove puteve i oblike crkvenog djelovanja i života;
- pridonijeti uskladenosti različitih karizmi i službi za rast kraljevstva Božjega na prostorima Đakovačke i Srijemske biskupije te stvaranja ozračja u kojem će prepoznavati i otkrivati nove karizme i omogućiti im njihov rast u suodgovornosti te doprinos boljitku župnih zajednica i čitave biskupijske zajednice.

Sinoda je željela biti pastoralno usmjerena i sveobuhvatna. Nije htjela unaprijed nametnuti niti isključiti bilo koje pitanje, nego je htjela ostati otvorena za sve prijedloge najširih slojeva vjernika iz čitave biskupije. Željela je stvarati ozračje u kojem će se svi vjernici osjetiti pozvanima da promišljaju i kritički vrednuju stanje kršćanskog života i crkvenosti u biskupiji te suodgovorno iznositi svoja očekivanja, prijedloge i mogućnosti vlastitog doprinosa s obzirom na život Crkve na našim prostorima u budućnosti.

Željelo se stvoriti pretpostavke kako bi svaki vjernik, potaknut na osobno promišljanje i dijalog unutar manje skupine vjernika, postupno otkrivao mogućnosti i potrebe suodgovornosti te područje svoga vlastitog angažmana u vjerničkoj zajednici kojoj pripada.

2. Etape Druge biskupijske sinode

Dijecezanski biskup đakovački i srijemski dr. Marin Srakić je uoči svetkovine Duhova 30. svibnja 1998., za vrijeme svečanog euharistijskog slavlja u katedrali u Đakovu, sazvaio Drugu biskupijsku sinodu đakovačku i srijemsku. U slavlju su sudjelovali svećenici i predstavnici vjernika iz gotovo svih župa Đakovačke i Srijemske biskupije.

Sazivanjem započela je prva, pripremna faza sinode. Oblikovana su 4 sinodska pripremna odjela, a unutar svakog odjela već je oblikovano ili je u tijeku oblikovanje više pripremnih odbora. Pripremni odjeli i njihovi odbori bili su sljedeći:

1. Za evangelizaciju

- 1.1 Evangelizacija odraslih,
- 1.2 Evangelizacija braka i obitelji,
- 1.3 Evangelizacija mladih,
- 1.4 Evangelizacija starijih osoba i bolesnika,
- 1.5 Evangelizacija "rubnih" i "posebnih" skupina,
- 1.6 Udruge i pokreti u evangelizaciji,
- 1.7 Evangelizacija i sredstva društvenog priopćavanja,
- 1.8 Župna kateheza,
- 1.9 Katolički vjeronauk u školi,
- 1.10 Evangelizacija i kultura.

2. Za liturgiju

- 2.1 Liturgija, izvorište i vrhunac života,
- 2.2 Euharistija i Dan Gospodnji,
- 2.3 Sakramenti pristupa u kršćanstvo (krštenje, potvrda, euharistija),
- 2.4 Ostali sakramenti (pomirenje, ženidba, bolesničko pomazanje),
- 2.5 Blagoslovine i pučke pobožnosti,
- 2.6 Prigodna i posebna bogoslužja,
- 2.7 Obiteljska molitva i časoslov,
- 2.8 Sveta glazba,
- 2.9 Gradnja i uređenje liturgijskog prostora.

3. Za kršćanski poziv i služenje

- 3.1. Zaredeni službenici,
- 3.2 Redovnici/e i posvećeni život,

- 3.3. Pastoral duhovnih zvanja,
- 3.4. Caritas, djelatna ljubav,
- 3.5. Putovi dijaloga - ekumenizam,
- 3.6. Crkva i društveni život.

4. Za ustroj biskupijske zajednice

Župa - ustroj i djelovanje, službe i suodgovornost

- 4.1. Identitet, djelovanje i kanonski ustroj župe,
- 4.2. Župnička služba i svećeničke službe u posebnim područjima pastoralnog, djelovanja,
- 4.3. Župna suodgovornost vjernika laika (Župna pastoralna vijeća, Župna ekonomska vijeća).

Medužupna povezanost i pastoralni ustroj

- 4.4. Dekanatski i međudekanatski ustroj,
- 4.5. Biskupijski pastoralni sustav,
- 4.6. Biskupijsko sjedište: narav, službe i ustanove.

Ekonomski, upravni i sudski sustav

- 4.7. Upravljanje materijalnim dobrima: ekonomski sustav,
- 4.8. Upravni i sudski sustav.

Sinoda se u pripremnoj fazi odvijala u manjim skupinama vjernika, uz pomoć različitih 130 radnih listova koje su pripremali pripremni odbori, na tri razine:

- *Na župnoj*, na kojoj se u rad sinode trebao i mogao uključiti što veći broj vjernika; željelo se dobiti snimak stanja te su se trebala čuti razmišljanja i prijedlozi najšire biskupijske zajednice, uključujući i društvenu sredinu, tj. i ljude izvan Crkve (smatralo se da je dobro čuti i njihovo viđenje Crkve te očekivanja od nje);
- *Na nadžupnoj*, na kojoj su svoj doprinos trebali davati svećenici, redovnici, redovnice i vjeroučitelji (teolozi laici) te drugi vjernici izabrani od svojih župnih zajednica, kao i različite crkvene i katoličke udruge i pokreti vjernika;
- *Na biskupijskoj*, u sinodskim odjelima, odborima i stručnim komisijama, u čijem su radu sudjelovali od biskupa imenovani i izabrani članovi sinode.

Poslije pripreme, slijedila je središnja faza sinode, koja se ostvarivala na sinodskim zasjedanjima.

Trenutno smo u završnoj fazi slavljenja sinode, kad se oblikuju sinodske odluke i izjave, priprema njihovo objavljivanje, te kanonski i pastoralni oblik njihove primjene.

3. Priprema Druge biskupijske sinode đakovačke i srijemske na župnoj i na nadžupnoj razini - "biskupijsko savjetovanje"

"Biskupijsko savjetovanje", predviđeno crkvenim dokumentima o biskupijskim sinodama, želi vjernicima dati mogućnost da očituju svoje potrebe, želje i mišljenje o predmetu biskupijske sinode, te tako savjetuju dijecezanskog biskupa u određivanju pitanja o kojima će raspravljati sinoda. Na prijedlog Pripremnog povjerenstva, dijecezanski biskup đakovački i srijemski dr. Marin Srakić odlučio je da se biskupijsko savjetovanje, vezano uz Drugu biskupijsku sinodu đakovačku i srijemsku, poveže s pripremnom fazom sinode na župnoj i međužupnoj razini te da se ono provede kroz dijalog u kojega bi trebalo uključiti što je moguće veći broj vjernika.

Željelo ga se ostvariti kroz razgovore u malim skupinama vjernika unutar župnih zajednica, a za neke skupine vjernika i na međužupnoj razini. Broj skupina ni u jednoj sredini nije bio ograničen. Štoviše, sveobuhvatnost sinode i želja da se zahvati što je moguće širi krug vjernika poticala je da takvih skupina i ostvarenih razgovora bude što više.

Ispitivanje biskupijske javnosti o prijedlozima za biskupijsku sinodu moglo se provesti i na druge načine, npr. anketama. Anketa bi vjerojatno iziskivala manje vremena i truda od svećenika i drugih animatora sinodskog procesa, bila bi manje zahtjevna za vjernike i mogla bi osigurati čak i neke egzaktinije podatke. Osim toga, možda bi anketa uspjela zahvatiti i veći broj vjernika. No, Pripreмно povjerenstvo predložilo je da se biskupijsko savjetovanje ostvari kroz dijalog u skupinama vjernika. Naime, anketa ne može povezati ljude i anketom se ne može izgrađivati *communio*. Anonimna anketa ne uvodi u proces osobnog i zajedničkog vjerničkog promišljanja nad vlastitom i crkvenom praksom, niti dovodi do suodgovornosti. Anketa ne postiže ljudsko, povijesno i crkveno dozrijevanje. Njome se ne ostvaruje ono što je htio postići Drugi vatikanski sabor odlučujući se uz hijerarhijski i za sinodalni princip u životu Crkve te predlažući (a kasnije čak i kodificirajući te proglašavajući obveznim) različita vijeća kao strukture dijaloga u Crkvi. Sama pastoralna dimenzija sinode zahtijeva da unutarcrkveni dijalog bude sinodski put. Sinoda je, među ostalim, sazvana radi toga da sinodalnost (tj. suodgovorno sudjelovanje svih krštenika u poslanju Crkve) i poslije sinode ostane stilom života u Biskupiji. Kao jedan od ciljeva Druge biskupijske sinode bio je postavljen doprinos ostvarenju koncilske obnove u onim područjima biskupijskog života u kojima obnova još nije zaživjela, a to su osobito suodgovornost i zajedništvo različitih službi i karizmi, poosobljeni odnosi, te oživotvorenje

nje tijela unutarcrkvenog dijaloga i suodgovornosti, koja omogućuju i pospješuju unutarcrkveni dijalog i suodgovornost.

Sinodski dijalog trebao je okupljati vjernike u malim skupinama te pridonijeti stvaranju izrazitije klime dijaloga, zajedništva i solidarnosti unutar pojedinih župnih zajednica, unutar dekanata, regija i čitave biskupije.

Dijalog je ostvariv samo u manjim skupinama. Male skupine omogućuju osobno izricanje svakoj osobi. Osim što vrednuje osobni doprinos svake osobe, iskreni razgovor i dijalog u skupini vjernika, istodobno hrani vjeru svakog sudionika, potiče na osobno izricanje vlastitih misli i stavova, uči slušati i čuti druge, razvija osjećaj za drugoga, omogućuje bolje uzajamno upoznavanje, razumijevanje i međusobno obogaćivanje, izgrađuje i produbljuje zajedništvo, budi solidarnost te snaži crkvenost i pokreće na kršćansku zauzetost. Biskup Srakić je želio, stoga, da razgovori u malim skupinama pridonese ostvarenju biskupijske zajednice kao “doma i škole zajedništva”. Želio je da pridonese snažnijem povezivanju vjernika unutar svake župne zajednice i unutar biskupije te da tako omoguće izgradnju crkvenog kršćanskog zajedništva na svim razinama te rast u crkvenosti i suodgovornosti. Svećenike i vjernike laike željelo se potaknuti da se vježbaju u međusobnom slušanju, uvažavanju, dijalogu i u zajedničkom radu. Naime, zajednički razgovor u vjeri uvodi u proces osobnog i zajedničkog rasta te promiče ljudsko, povijesno i crkveno dozrijevanje. Produbljuje i snaži crkveno zajedništvo. Izborom takve metodologije biskupijskog savjetovanja, biskup Srakić htio je potaknuti zajedničko promišljanje svećenika i vjernika koje osnažuje tzv. sinodalni princip u životu Crkve (supsidijarnost i suodgovornost) te učvršćuje i stvara ozračje dijaloga i suodgovornosti na župnoj i biskupijskoj razini.

Kroz razgovore u skupinama vjernika htjelo se ne samo udovoljiti zahtjevu crkvenih dokumenata koji predviđaju tzv. biskupijsko savjetovanje, nego istodobno unaprijediti i crkveni život. Ti su razgovori trebali imati i veliko pastoralno značenje: doprinijeti produbljenju osobne vjere i crkvenosti te porastu svijesti svih vjernika o njihovoj osobnoj odgovornosti te o važnosti izgradnje suodgovornog zajedništva svih službi i karizmi u Crkvi. Taj je put izabran s nadom da će vjernici kroz osobno promišljanje i dijalog unutar manjih skupina vjernika postupno otkrivati mogućnosti i potrebe odgovornosti i osobne suodgovornosti te da će kroz razmišljanje o različitim temama proširiti svoja shvaćanja o poslanju Crkve te o područjima i sadržajima crkvenog života. Očekivalo se da će istodobno početi otkrivati i područja svoga vlastitog angažmana u vjerničkoj zajednici kojoj pripadaju, odnosno područja vlastite suodgovornosti unutar poslanja Crkve u svijetu. Na taj se način u svakoj župnoj zajednici trebala

postupno oblikovati i barem jedna značajnija skupina suradnika različite starosne dobi, koji će, kad biskupijska sinoda završi, biti kvasac i nositelji poslijesinodske obnove te provođenja sinodskih zaključaka u životu svoje župne zajednice te će tako "sinodalnost" ostati i živjeti i poslije sinode kao najveći plod i trajna baština biskupijske zajednice.

Naglašavano je, stoga, u različitim prigodama da razgovori u skupinama vjernika imaju veliku, gotovo presudnu važnost za uspjeh Druge biskupijske sinode. Isticano je da će sinoda uspjeti u onoj mjeri u kojoj će se vjernici i svećenici potruditi oko okupljanja u malim skupinama i oko kvalitete razgovora u skupinama vjernika. Prema dekretu o sazivanju sinode i smjernicama koje je dijecezanski biskup mons. Marin Srakić dao svećenicima i drugim animatorima sinodskog procesa, sinodskoj problematici i razgovorima trebalo je dati prioritet pred ostalim pastoralnim obvezama, a sinodske teme trebalo je uklapati u sve postojeće oblike redovitog pastoralnog djelovanja.

Da bi se olakšalo organiziranje susreta i vjernički dijalog u manjim skupinama unutar biskupijskog savjetovanja, sinodski pripremni odjeli su dobili zadaću da u svojim odborima pripreme radne materijale za različita pitanja sa svog tematskog područja. Ti su se radni materijali slali u župne zajednice kao pomoć za razgovor u malim skupinama. Za svaki razgovor pripremljeni su i radni listovi koji su trebali olakšati razgovor, uključivanje vjernika u sinodsko promišljanje te pospješiti doprinos najširih slojeva biskupijske zajednice odvijanju biskupijske sinode, izboru sinodskih pitanja i uvoditi ih u sinodsku obnovu biskupije.

Za animiranje susreta i razgovora u okviru biskupijskog savjetovanja okupljeno je 813 animatora sinodskih razgovora (svećenika, vjeroučitelja i drugih već angažiranih suradnika u župnim zajednicama) i za njih su po dekanatima organizirana dva jednodnevna seminara, kroz koje ih se htjelo uvesti u službu animatora sinodskog gibanja te ih kao moderatore sinodskih razgovora pripremiti za njihovu službu animiranja vjerničkih susreta i razgovora u manjim skupinama po župnim zajednicama.

4. Metodologija rada Druge biskupijske sinode

Biskup Marin Srakić je predložio da Druga biskupijska sinoda dako-vačka i srijemska slijedi metodu triju koraka:

- Prvi korak, utvrđivanje polazišta, u kojemu su si sudionici u razgovorima nastojali, u svjetlu riječi Božje i crkvenih dokumenata, posvijestiti narav, zadaću i poslanje Crkve, odnosno što je Crkva u sebi i kakva bi trebala biti da bi ispunila svoje poslanje (*/u/vidjeti*);

- Drugi korak, vrednovanje i prosuđivanje sadašnje situacije mjesne Crkve u svjetlu onoga kakva bi trebala biti (*vrednovati/prosuditi*);
- Treći korak, iznošenje prijedloga i stvaranje planova kako nadići sadašnje poteškoće te traženje novih puteva i oblika pastoralnog djelovanja koji će dovesti do toga da život i djelovanje u biskupiji postanu usklađeni s Božjom riječju i zahtjevima crkvenih dokumenata (*djelovati*).

U skladu s tom metodom pripremni sinodski odbori i njihovi odbori pripremali su građu za duhovnu i katehetsku pripremu vjernika te radne listove koji su trebali poslužiti kao pomoć vjernicima u njihovu zajedničkom promišljanju u malim skupinama. Svaki radni list imao je tri sastavna dijela: 1. Poticajna misao; 2. Pregled i prosudba postojećeg stanja (pozitivne i negativne strane); 3. Prijedlozi za bolju ili novu crkvenu praksu - prijedlozi za sinodsko zasjedanje.

Prvi dio radnog lista donosio je tzv. *poticajnu misao*. Izabrana je da posluži kao poticajna motivacija za zajedničko crkveno promišljanje o određenoj temi koja se predlaže za razgovor ili kao kratka sinteza crkvenog nauka o dotičnoj temi.

Pitanja i natuknice u drugom dijelu radnog lista, nazvanom *Pregled i prosudba postojećeg stanja (pozitivne i negativne strane)*, željele su olakšati razgovor o sadašnjem stanju crkvene prakse i njezinu prosudbu, te pomoći uočavanje pozitivnih i negativnih aspekata te prakse.

Potpitanja i natuknice u trećem dijelu radnog lista s naslovom *Prijedlozi za bolju ili novu crkvenu praksu; prijedlozi za sinodsko zasjedanje* poticali su promišljanje o onome što bi trebalo činiti kako bismo sadašnje stanje kršćanskog života te različita područja crkvenog djelovanja uskladili s Evandeljem Isusa Krista te sa zahtjevima crkvenih dokumenata.

Sva četiri sinodska odjela, odnosno njihovi pripremni odbori (njih ukupno 33) pripremili su u svemu 130 radnih listova za razgovore u skupinama vjernika različitog profila i nositelje različitih službi u biskupijskoj zajednici.

Veoma je bilo važno da sa svakog razgovora Tajništvu sinode bude poslano pismeno izvješće u kojem se u glavnim crtama iznose sadržaj razgovora, te zaključci i prijedlozi skupine koja je razgovarala.

U svakoj župnoj zajednici bilo je obvezno po deset susreta sa svakog od četiri tematska područja (ukupno 40 razgovora kroz čitavo biskupijsko savjetovanje u svakoj župi). No, radni listovi su omogućavali i poticali i mnogo veći broj susreta, što je ovisilo o strukturi, profilu i mogućnostima pojedine župne zajednice te o pastoralnoj zauzetosti župnika i animatora sinodskog procesa kao i o interesu, suradnji i odazivu vjernika u svakoj župi.

Svaki sudionik razgovora u skupini vjernika (i svaka osoba dobre volje koja možda nije željela sudjelovati u razgovoru u župi) također je mogao svoje osobno razmišljanje pismeno poslati Tajništvu sinode. Tajništvo sinode je uvažavalo i sve saminicijativne pismene prijedloge pojedinih osoba, skupina vjernika, ali i drugih zainteresiranih ljudi dobre volje te je sve prijedloge i razmišljanja dostavljalo nadležnim pripremnim odjelima na njihovu prosudbu (anonimni dopisi i prijedlozi nisu uzimani u obzir).

Voditelji pripremnih odbora s ostalim suradnicima, izabranim između članova sinode, na temelju prispjelih izvješća i vlastitoga studija problematike, unutar pojedinih sinodskih odjela priređivali su materijale za sinodsko zasjedanje. U izradi radnih materijala sudjelovale su i tri stručne komisije: biblijsko-teološka, pastoralna i pravna.

5. Statistički podaci s biskupijskog savjetovanja

Vjernici su sa svojih župnih sinodskih susreta i razgovora, preko zapisničara, Tajništvu sinode slali izvješća s razgovora, koji su poslužili kao temelj za pripremu materijala za sinodsko zasjedanje.

Na temelju izvješća prispjelih u Tajništvo sinode vidljivo je da je po čitavoj biskupiji održano najmanje 5857 sinodskih susreta, na kojima je sudjelovalo ukupno 81.831 osoba. No, budući da su pojedine osobe sudjelovale u nekoliko susreta, broj osoba uključenih u sinodske razgovore znatno je manji; čini se da se kreće negdje od oko 20.000 uključenih vjernika koji su sudjelovali na jednom ili više župnih sinodskih susreta.

Statistička obrada svih prispjelih izvješća kaže da je u prosjeku na svakom susretu sudjelovalo po 14 osoba u jednoj skupini i da su takvi župni sinodski susreti i razgovori vjernika u prosjeku trajali po 68 minuta.

Najaktivnije su, čini se, bile postojeće skupine mladih vjernika po župnim zajednicama (u onim župnim zajednicama u kojima se mlade okuplja na redovite susrete). To je svakako jedan od svijetlih podataka, koji ulijeva nadu u bolju budućnost. Najviše susreta ostvarili su članovi župnih pastoralnih vijeća. A ako je suditi po prosječnoj dužini trajanja jednog susreta, najzauzetije su razgovarali članovi nekih crkvenih udruga i pokreta (čak i po tri sata o jednoj temi). Iznenađuje relativno slab odaziv ženskih redovničkih zajednica.

Podaci po pojedinim sinodskim odjelima govore sljedeće: O temama s područja evangelizacije razgovaralo je ukupno 1577 skupina i u njima su sudjelovale ukupno 22.734 osobe. U skupinama je bilo prosječno

po 14 osoba, koje su razgovarale u prosjeku po 81 minutu. O liturgijskim temama raspravljalo je ukupno 1620 skupina s ukupnim brojem od 24.794 sudionika. U tim skupinama bilo je prosječno po 15 sugovornika, a razgovarali su u prosjeku 74 minute po susretu. O kršćanskom pozivu i služenju razgovarale su 1472 skupine s ukupno 20.286 sudionika. Na jednom susretu u prosjeku je sudjelovalo po 14 sudionika, a susreti su trajali prosječno 64 minute. O organizaciji crkvenog života i o različitim crkvenim strukturama (o ustroju biskupijske zajednice) razgovaralo se unutar 1179 skupina. U njima je sudjelovalo ukupno 13.892 osobe, s po 12 osoba u prosjeku u skupini, a razgovaralo se u prosjeku po 47 minuta u jednoj skupini.

Iako su svećenici redovito imali poteškoća s animiranjem vjernika za sudjelovanje u župnim sinodskim susretima (osobito za prve susrete), biskupijsko savjetovanje je ipak uspjelo pokrenuti izvanliturgijsko okupljanje odraslih vjernika. (Započeti proces nastavlja se kroz relativno dobar interes odraslih za biblijske sate, vjerske razgovore i slične ponude u župnim zajednicama. Možda će se biskupijsko savjetovanje pokazati kao početak ozbiljnijeg rada s odraslima. Ako to bude tako, bit će postignut željeni cilj.).

Ukupan broj od po 14 sudionika prosječno u jednoj skupini broj je koji omogućuje aktivno sudjelovanje svih sudionika i s tim podatkom o biskupijskom savjetovanju Pripremno povjerenstvo je zadovoljno. No, zanimljiva je činjenica da se s napredovanjem sinodskog hoda skraćivala prosječna dužina trajanja jednog susreta. S 81 i 74 minute po jednom susretu prosječno (što je bilo unutar predloženih okvira), došlo se do 47 minuta. To se ipak vjerojatno ne može protumačiti samo zamorom (kojega sugerira progresivan i konstantan pad prosjeka dužine trajanja jednog susreta kako je odmicalo biskupijsko savjetovanje). Vjerojatno je tome pridonijela i činjenica da su u te posljednje teme (o ustroju biskupijskog života) prosječni vjernici prilično neupućeni te da su ti susreti više bili informativnog nego dijaloškog karaktera.

Iako je ostvarena tek jedva trećina od broja predviđenih susreta, što ih je na početku sinodskog hoda predviđalo sinodsko Pripremno povjerenstvo, valja ipak vrednovati činjenicu da se ipak 5857 puta susrela određena skupina vjernika koji su raspravljali o sinodskim temama i da je u sinodsko promišljanje ipak uključeno vjerojatno barem oko 20.000 vjernika. To nije malo. Četvrtina župa u biskupiji koje su se ozbiljno uključile u sinodsku nastojanja vjerojatno će i dalje pozitivno djelovati na stvaranje zdravog crkvenog ozračja te će pokretati onu tromu polovinu župa, koje su pokazale određenu spremnost za uključivanje u sinodski hod, ali nisu uspjele postići željeni zamah. Iako je četvrtina župa dala do znanja da su tek

čule da se od njih nešto očekuje (desetak ih nije uspjelo niti to), očito je da je kotač zamašnjak ipak pokrenut i da poslije sinode nije moguć povratak na staro.

6. Sinodska zasjedanja

Druga biskupijska sinoda dakovačka i srijemska u punom i pravom smislu te riječi odvijala se na sinodskim zasjedanjima. Na zasjedanjima je sudjelovalo ukupno 180 sinodskih članova (48 po pravu, 19 po izboru i 113 po slobodnom biskupovom pozivu). Među njima su 92 klerika (89 svećenika /82 dijecezanska i 7 redovnika/ te 3 biskupa) i 88 laika (od kojih 14 časnih sestara i još 26 drugih žena te 48 muškaraca).

Održana su sva četiri predviđena sinodska zasjedanja:

1. o evangelizaciji (15.-18. listopada 2000.);
2. o liturgiji (15.-17. ožujka 2001.);
3. o kršćanskom pozivu i služenju (25.-27. listopada 2001.);
4. o ustroju biskupijske zajednice (3.-5. listopada 2002.).

Svaki pripremni odbor priredio je za sinodsko zasjedanje materijal vezan uza svoju temu. Taj je materijal načelno imao tri dijela:

1. *Pastoralno-teološko polazište*, u kojemu je trebalo donijeti sažeti prikaz sadržaja koncilskih i pokoncilskih crkvenih dokumenata o pojedinom pitanju;
2. *Pregled i prosudbu postojećeg stanja*, pripremljen na temelju prispjelih izvješća te na temelju zapažanja i promišljanja članova pripremnog odbora;
3. *Prijedloge zaključaka za sinodsko zasjedanje*, u kojima je trebalo, ako je bilo moguće, poštivati sljedeću strukturu:
 - a. *Uvodni dio* od nekoliko rečenica u kojem je u najkraćim crtama bio predstavljen ideal prema kojemu bi trebalo upraviti dotično područje pastoralnog djelovanja ili stvarnost kojom se bavio pojedini pripremni odbor, odnosno krajnji cilj kojega bi biskupijska zajednica trebala postići na pojedinom području crkvenog života.
 - b. *Temeljni preduvjeti*: U tom dijelu je trebalo naznačiti obavezni minimum ispod kojega pastoralna praksa ne bi mogla i smjela ići, odnosno temeljne pretpostavke pastoralnog rada s obzirom na određeno područje crkvenog života, i to jasno razgraničeno na župnoj, međužupnoj i biskupijskoj razini. Riječ je o temeljnim preduvjetima i

zahtjevima koji omogućavaju da bi se moglo ići dalje prema željenom cilju.

c. *Put prema sveobuhvatnijoj pastoralnoj praksi*: Tu je trebalo do kraja razraditi i predstaviti naznačeni cilj, iznoseći poželjne oblike rada, potrebe i strukture na župnoj, međužupnoj i biskupijskoj razini te naznačujući predviđene korake na putu prema postizanju željenog cilja. U tom je dijelu trebalo naznačiti i potrebna materijalna sredstva te vrstu podršku i pomoćne materijale koje bi trebalo osiguravati da bi se mogao postići naznačeni cilj.

Sinodska zasjedanja su, uz liturgijsko-molitvena slavlja, imala još pet sadržaja:

1. uvod u pojedinu temu, koji su iznosili voditelji pripremnih odbora, a na raspolaganju su imali do 15 minuta;
2. tematsku diskusiju, koja je bila vezana uz radni materijal što su ga svi sinodski članovi dobili barem 15 dana prije sinodskog zasjedanja; zadaća je tematske diskusije bila doricanje nejasnoća; pročišćavanje i produbljenje argumentacije; postavljanje u pitanje onoga što se činilo nejasnim, nedorečenim ili dvojbena; obožavanje predloženih materijala ispuštenim ili nedovoljno jasnim naglascima te domišljanje buduće pastoralne prakse i na župnoj, međužupnoj i biskupijskoj razini, razabirući na svakoj od te tri razine željene, temeljne preduvjete i susljedne korake koji mogu dovesti do željenih ciljeva;
3. čitanje prijedloga zaključaka na temelju prethodne sinodske rasprave (koje je paralelno s raspravom pripremalo sinodsko Pripremno povjerenstvo);
4. mogućnost dodatne rasprave, pojašnjenja i argumentacije kad je netko od sinodskih članova smatrao da nije bio dovoljno vrednovan njegov prethodni intervent. Pravilnik je predviđao da se poslije dodatne rasprave može dati i kraća pauza kako bi se ponovno sastalo Pripremno povjerenstvo i još jednom dodatno oblikovalo konačne prijedloge dopuna i izmjena o kojima se treba glasovati;
5. glasovanje; sinodski pravilnik pružao je tri mogućnosti u glasovanju: 1. odobravam, 2. ne odobravam, 3. odobravam s pridržajem, s preporukom da se pridržaj pismeno navede i privatno preda Tajništvu sinode.

Kako bi se za vrijeme sinodske rasprave sačuvalo ozračje slušanja i kako bi se svima omogućilo da dođu do riječi, za diskusiju se prijavljivalo unaprijed (pismeno, prijavnicom), a svaki sudionik u raspravi na raspo-

laganju je imao do 5 minuta. Dvaput dnevno provjeravalo se prisutnost sinodskih članova.

7. Kritička refleksija na dosadašnji tijek Druge biskupijske sinode

Valja istaknuti neke silnice koje su se mogle uočiti unutar dosadašnjeg sinodskog hoda. Te silnice nisu uvijek i jasno artikulirane, ali su prepoznatljive i valja ih zamijetiti kako bismo bolje razumjeli statističke pokazatelje o broju ostvarenih sinodskih susreta u župama, te da bismo objektivnije vrednovali do sada ostvarene korake “na zajedničkom (sinodskom) putu”.

a. Sinodski susreti iz perspektive vjernika

Vjernici laici, kako animatori, tako i sudionici sinodskih razgovora u župama, sinodske susrete i dijalog o različitim temama uglavnom su doživjeli kao pravo osvježanje. Riječ je bila o novini u kojoj se svakome pristupalo kao subjektu vrijednom poštovanja, kojega se pitalo za mišljenje. Takav pristup godi svakom čovjeku i vjernici su to pozdravili. Do sada su se osjećali pasivnim slušačima u klupama crkvene lade, a na ovaj način postali su suodgovorni partneri i sugovornici prezbitera i drugih pastoralnih radnika za istim stolom. Razgovore u skupinama vjernici su pozdravljali i zato jer u gradskim sredinama često žive usred društva u kojem je svatko prepušten sebi. Na sinodskim susretima mogli su osjetiti da župna zajednica želi njegovati personalizirane odnose. Sinodski razgovori pružali su im iskustvo da se još uvijek može doživjeti otvorenost, iskrenost i dijalog te da svi ljudi ipak nisu zli. Poslije svega što su proživjeli tijekom rata i u poraću doživljavali su iskustvo osobnog vrednovanja, prihvaćanja, uzajamnosti i dijaloga. Druženje i razgovor u crkvenom prostoru, na razini vjere, prepoznavali su kao poželjan i dragocjen otok ljudskosti, dubljeg iskustva vjere te ponovnog buđenja povjerenja u Boga i u čovjeka. Stoga, vjernici koji su na župne sinodske susrete dolazili skeptični, nerijetko su odlazili veoma zadovoljni, čak oduševljeni, potičući nastavak započetog puta.

b. Prezbiteri pred župnim sinodskim susretima

Iako se određeni broj prezbitera prilično angažirao oko sinodskih susreta, za razliku od vjernika laika, prezbiteri su sinodske župne susrete

i razgovore u malim skupinama vjernika, čini se, doživjeli kao još jednu novu obvezu, a da ih se prethodno nije rasteretilo starih obveza. K tome ta nova obveza nije im svima bila odveć ugodna, ito barem iz dva razloga.

1. Prezbiteri uviđaju da župni sinodski razgovori predstavljaju novi stil pastoralnoga rada i da je potrebno da i oni uče i da se navikavaju na nešto novo. No, rad u malim skupinama, dinamika grupe, strpljivo empatijsko slušanje drugih bez puno intervencija (makar se i ne slagali s onim što sugovornici govore), slušati ono što im je već poznato i od čega su nerijetko umorni, zahtjevno je i nije uvijek privlačno. Umjesto prevladavajuće piramidalne ekleziologije kroz biskupijsko savjetovanje promicana je ekleziologija zajedništva, a nasuprot paternalističkim tendencijama u odnosu prema župnoj zajednici naglašavalo se strukture dijaloga, zajedništva, bratstva, suradnje i suodgovornosti. Godinama pred svećenike nisu bila postavljana sasvim konkretna i jasna očekivanja i zahtjevi s obzirom na evangelizacijski rad u župi, niti su isticani kriteriji prema kojima se vrednuje taj rad. Ako se govorilo o evangelizaciji, mislilo se ustvari na katehezu djece i mladih. A sinodski hod promicao je usmjeravanje pastoralnog rada prema diferenciranoj kapilarnoj evangelizaciji odraslih, u malim skupinama, naglašavao je suradništvo i strukture suodgovornosti, indirektno se i izričito postavljalo i pitanje odgovornosti za (ne)učinjeno i o kakvoći učinjenoga. Učenje novoga i navikavanje na novo uvijek je zahtjevno, a sinodski proces je očekivao i očekuje od prezbitera upravo to. Stoga, onim svećenicima koji su se godinama (u vrijeme bivšeg sistema) navikli na samostalan frontalni rad bez ikakvih suradnika i u kojem prijelaz na ovakav suradnički pristup i na timski rad, nije bio i ne može biti jednostavan i lak.
2. Novi stil pastoralnoga rada vezan uza sinodski hod u župnim zajednicama svećenicima ponekad pribavlja i nove teškoće te neugodnosti. Vjernici su se kroz sinodske razgovore osvrtni na pastoralni rad u župi i nerijetko su iznosili svoja očekivanja i prijedloge o temama koje dovoljno ne poznaju te su predlagali nove i zahtjevnije oblike pastoralnog rada. Prezbyter iz svoje perspektive to redovito doživljava kao napor od kojega je već umoran ili kao dodatno gomilanje već umnoženih obveza i kao zahtjev novog učenja i prilagodavanja novinama. Pojedini vjernici sinodske su razgovore ponekad shvaćali i kao legalni način afirmiranja vlastitih ideja (zbog kojih su neki od njih već ranije nailazili na kontekstaciju), te su koristili prigodu da progovore o starim spornim ili

neriješenim pitanjima. Takve zloporabe nerijetko su iritirale i svećenike i druge sudionike u župnim sinodskim susretima. Ponekad je postojao i strah da bi kroz izvješća sa sinodskih razgovora iz župe mogla otići ne baš uvijek lijepa slika o župi i o župniku. Tako, dok se od prezbitera očekivalo da sinodski hod i sinodalnost prihvate oduševljeno, oni su se ponekad borili s nutarnjim otporima koji su priječili očekivanu zauzetost.

Istodobno, neki su prezbiteri pogrešno shvatili ili su unatoč pojašnjenjima smatrali da sami moraju animirati vjernike za sudjelovanje na župnim sinodskim razgovorima te da trebaju osobno biti prisutni na svim župnim sinodskim susretima. Takvo shvaćanje sinodskog angažmana značilo bi golemu obvezu za prezbitera. Takvih pristupa ipak je bilo te su potencirali glas o prezahtjevnosti sinodskog hoda. Prezbiteri su tada (i nesvjesno) bili skloni traženju ispričavajućih razloga za odgađanje ili neostvarenje sinodskih razgovora (osobito kad su naslućivali da bi im sinodski razgovori s vjernicima mogli pribaviti neugodnosti i poteškoće).

3. Budući da je sinoda među prezbiterima često shvaćena kao dodatni, ponekad možda čak i neugodan teret, a ne kao poželjna, rastećuća i dobrodošla pomoć u pastoralu (čiji se plodovi mogu ubirati tek na duže staze), radnim materijalima se također pristupalo, iako ne uvijek svjesno, s negativnim nabojem kao k još jednoj "kabinetskoj produkciji koja nema veze sa životom". A u brojnim radnim listovima nije se prepoznavao poticaj i potreba za nastavkom prilagodbe sugovornicima, nego su interpretirani "šumom u kojoj se teško snalazi".

c. Objektivne teškoće u ostvarenju očekivanja u okviru biskupijskog sinodskog savjetovanja

U sinodskom animiranju vjernika laika svećenici i drugi animatori biskupijskog sinodskog savjetovanja nailazili su na stvarne poteškoće, za koje moramo biti svjesni da su one plod i izraz uvriježenog mentaliteta i da ih se ne može riješiti preko noći. Sinoda je proces i dugotrajan hod u kojemu postizanje ciljeva zahtijeva vrijeme i postojano zauzimanje oko stvaranja novog mentaliteta. Naime, velik broj vjernika navikao je na Crkvu kao na servisnu ustanovu, u koji se ide onda kad im nešto zatreba. Smatraju da svoje brige i probleme ekonomske, obiteljske i osobne naravi u Crkvi ne mogu riješiti, te nisu reagirali niti na pozive za sudjelovanja u župnim sinodskim razgovorima i susretima. Uz to nisu navikli razgovarati, nisu dovoljno

evangelizirani te nemaju niti ideja kako bi oni mogli doprinijeti crkvenom životu. Razmišljaju "da kupci ne trebaju učiti trgovce" što im je činiti.

Istodobno, određeni broj vjernika unaprijed izražava sumnjičavost prema vrijednosti takvih i sličnih susreta. Na temelju vlastitih negativnih iskustava (najčešće u društvenom, ali ponekad i u crkvenom životu) skeptično se unaprijed pitaju ima li smisla razgovarati i iznositi prijedloge kad se ionako (najvjerojatnije) ništa neće promijeniti, nego će sve ostati po starom.

Ne smije se također zaboraviti niti činjenica da dio župnih zajednica živi u neredovitim poratnim prilikama. Mnoge povratničke župne zajednice nemaju svoga prostora za razvijanje sinodskih susreta i drugih oblika pastoralnoga rada.

Sve to utjecalo je i na broj te na kvalitetu župnih susreta vjernika i njihovih razgovora u okviru biskupijskog sinodskog savjetovanja.

d. Poruke sinodskih zasjedanja

Bilo je impresivno promatrati kako za govornicu izlaze ljudi različitog zanimanja i stručne sprema (od dimnjačara, vatrogasaca, konobara, tehničara, liječnika, svećenika, do sveučilišnih profesora) i kako se međusobno s pozornošću i uvažavanjem slušaju i dopuštaju da jedni druge obogate. Ohrahrujuće je bilo uočavati kako svi sinodski članovi koji dolaze s različitih mjesta i službi u Crkvi (od biskupa i generalnog vikara, preko župnika, redovnica do vjernika laika, od kojih neki čak nisu niti članovi župnih vijeća) nastupaju s jednakom zauzetošću i željom za dobro Crkve. Vrlo ozbiljne stvari i duboke poruke više puta su se mogle čuti formulirane na vrlo jednostavan, a dubok način.

Opći je dojam da su zasjedanja Druge biskupijske sinode dakovačke i srijemske protekla u opuštenoj, vedroj, ali i veoma radnoj i konstruktivnoj atmosferi. Osobitu težinu i važnost dobio je rad s odraslima te sustavan i domišljen pastoralni rad na duge staze.

U komentarima se često može susresti naglašavanje pozitivne uloge koju su na zasjedanju odigrali osobito vjernici laici. Ulogu vjernika laika doista treba istaknuti. Usvojeni materijali na sinodskim zasjedanjima predviđaju i zahtijevaju ozbiljne pomake u pastoralnom radu. Vjernici laici su redovito ozbiljno shvatili sinodu te su s puno entuzijazma i povjerenja u ozbiljnost biskupa i svećenika podržavali i prihvaćali predložena usmjerenja crkvenog života. Oni očekuju i dosljednost kad bude došao trenutak realizacije usvojenih odluka. Svaki eventualni pokušaj ublažavanja, pojednostavljivanja i minimaliziranja sinodskih odluka zasigurno će naići na njihovo ozbiljno osporavanje.

Sinodsko zasjedanje bilo je mjesto koje je vjernicima laicima pružilo mogućnost da se očituje njihova dobra volja, vjerničko, crkveno razmišljanje i zauzetost. I vjernici laici poistovjećuju se s Crkvom te nisu ništa manje zainteresirani za njezino dobro, za rast kraljevstva Božjega, za dobar glas i ugled crkvenih institucija. Djelokrug i mogućnosti njihova doprinosa životu Crkve u načelu znatno su suženi u odnosu na svećenike. Uglavnom se svode na obitelj, neposrednu okolinu na radnom mjestu, a rijetko i na manju skupinu unutar župne zajednice. No, očito je, kad bi imali više prostora u životu župnih zajednica, tada bi se i njihova dobra volja i zauzetost mogle više iskazati te bi i njihov pozitivan doprinos zasigurno bio veći. Stoga, važno je otvaranje prostora za njihovu suodgovornost.

No, istodobno treba naglasiti da su i prisutni svećenici također bili veoma aktivni na sinodskim zasjedanjima. Prepoznatljiviji su pozitivni i veliki pomaci i u njihovim pristupima i shvaćanjima. Njihovo naizvan nešto manje oduševljenje u odnosu na vjernike laike valja shvatiti kao izraz njihova realizma, razboritosti i opreza što im ga sugerira dosadašnje pastoralno iskustvo.

Sinodska su zasjedanja pokazala da u biskupiji i među svećenicima i među vjernicima laicima ima stvarne volje za sveobuhvatnom obnovom crkvenog života. Poručuju da su mogući i potrebni ozbiljni razgovori o različitim pitanjima evangelizacijskog djelovanja i poslanja Crkve te suradnja svećenika i vjernika laika i na drugim mjestima i razinama, a ne samo na sinodskim zasjedanjima.

e. Elementi o kojima treba voditi računa u promišljanju nastavka sinodske obnove

Čitav sustav života, rada i odgovornosti bio je donedavno drugačiji. Očekivanja u odnosu na prezbitera, kako sa strane vjernika tako i sa strane biskupa, nisu bila toliko zahtjevna. Svi prezbiteri se ne osjećaju više "poletnim mladomisnicima", nego su u životnoj kolotečini oblikovali svoj stil rada, stekli određene navike i mehanizme ponašanja koje čovjek u zrelim godinama teško mijenja. Dio mladih prezbitera duhom nije mlad i više voli baštinjenu "tradiciju". Sinodski proces, shvaćen kao ulaženje novog duha u život biskupije i kao početak zahtjevnijeg angažmana i rada prezbitera, izaziva suzdržanost. No, to je razumljivo jer veća zahtjevnost nikada ne doživljava ovacije i podršku najširih krugova, nego redovito izaziva određeni otpor.

Poteškoće s kojima se susrećemo u sinodskom hodu sasvim su razumljiva i normalna stvar. Uzroci poteškoća postojali su i neovisno o sinodi, a sinoda je samo na njih ukazala.

Statističke podatke o broju ostvarenih župnih sinodskih susreta valja čitati u njihovu širem kontekstu i u svjetlu onoga što je sinodski preoces nezaustvaljivo pokrenuo naprijed. Tada ti podaci postaju temeljem nade.

8. Prvi plodovi Druge biskupijske sinode đakovačke i srijemske

Uvođenjem školskog vjeronauka, otvaranjem teološkog studija vjericima laicima, odvajanjem Teologije u Đakovu (kasnije uzdignute na rang Katoličkog bogoslovnog fakulteta u sastavu Sveučilišta J. J. Strossmayera u Osijeku) od Bogoslovnog sjemeništa, uključivanjem vjernika laika u život biskupije, uvođenjem novog financijskog sustava započelo je novo razdoblje povijesti Đakovačke i Srijemske biskupije. Sve to događalo se u teško poratno vrijeme materijalne obnove i gospodarske recesije. No, svemu nabrojenome osobiti je pečat te novi obnovni zamah dala Druga biskupijska sinoda đakovačka i srijemska. Njezinim sazivanjem i slavljenjem počeo je zaživljavati novi stil crkvenoga života, sinodalnost postupno postaje stil crkvenoga života te se otvaraju nova područja pastoralnoga djelovanja.

a. Novi pristup pastoralnom radu

Kao prve, ali sasvim prepoznatljive plodove Druge biskupijske sinode đakovačke i srijemske možemo istaknuti sljedeće.

- Stvara se novi poredak pastoralnih prioriteta u životu biskupije u odnosu na dosadašnje (tzv. uslužni pastoral koji se zaustavlja na udovoljavanju religioznim potrebama vjernika) te se postupno produbljuje svijest crkvenosti kod svih vjernika, novo poimanje Crkve kao Božjega naroda u kojemu svi imaju jednako dostojanstvo i različite službe u ostvarenju poslanja Crkve u svijetu i tako se stvaraju novi teološki zreliji mentalitet i novi unutarcrkveni odnosi.
- Sinoda je pridonijela porastu svijesti o važnosti župnih suradnika i o važnosti rada s njima. Predstavlja početak njihova značajnijeg sustavnog i planiranog uključivanja kao suradnika u animiranje pojedinih župnih skupina vjernika. U župnim zajednicama povećan je broj suodgovornih vjernika laika te su osnažene skupine volonterskih suradnika.
- U biskupiji je došlo do postupnog otvaranja za nove oblike pastoralnoga rada, porasla je svijest o važnosti poosobljenog pristupa

(osobito u radu s odraslima) te se u župnoj katehezi odraslih sve više koristi dinamika rada u skupinama.

- Bitno je porasla otvorenost za zajedničke pastoralne inicijative te za usklađeni i koordinirani pastoralni rad na biskupijskoj razini. Oživljeno je djelovanje Biskupijskog pastoralnog centra i razgrana se njegovo djelovanje s povjerenstvima za pojedina područja pastoralnoga rada.
- Već sama priprema sinodskih zasjedanja potaknula je prve korake u planiranju pastoralnog rada te koordinaciju na biskupijskoj razini.
- Pokrenuta je i prilično je dobro prihvaćena Škola za župne suradnike, a u njezinu okrilju i Biskupijska glazbena škola.

b. Preustroj pastoralnih prioriteta

Promišljanje biskupijske zajednice u okviru Druge biskupijske sinode đakovačke i srijemske urodilo je preustrojem pastoralnih prioriteta u redovitom životu i pastoralnim nastojanjima župnih zajednica te čitave biskupijske zajednice. Redom donosimo skupine vjernika i područja pastoralnog rada prema njihovu prioritetu koji se kao imperativ nametnuo u sustavnoj evangelizaciji u biskupijskoj zajednici.

1. *Mladi odrasli vjernici*, a među njima najvažnije mjesto imaju:

- mladi bračni parovi i pastoral braka i obitelji;
- osobe koje sudjeluju u odgojno-obrazovnom procesu, u kulturi te u društvenom i političkom životu društva;
- studenti.

Prioritetno područje pastoralnoga rada je *sustavna župna kateheza*. Sinodsko je promišljanje naglašavalo važnost njezine obnove kako ona ne bi bila preslik školskoga vjeronauka, važnost kateheze odraslih (vodeći računa o metodologiji rada s odraslima) te važnosti interesnih skupina. Sinodskom promišljanju i usmjerenjima snažnu je potvrdu pružio i dokument Hrvatske biskupske konferencije "Župna kateheza u obnovi župne zajednice" iz 2000. god.

2. *Već postojeći te novi župni suradnici*. Jedna od veoma važnih zadaća prezbitera jest prepoznavanje karizmi u Božjem narodu, skrb za inicijalnu i trajnu duhovnu i teološko-pastoralnu formaciju osoba koje se odlikuju određenom karizmom, buđenje novih karizmi i službi u župnoj zajednici te otvaranje prostora njihove suodgovornosti. Sustavnu inicijalnu formaciju već se nastoji organizirati na biskupijskoj i regionalnoj razini. A od prezbitera se očekuje da

osim liturga, prije svega budu duhovnici i katehete svojih suradnika. Među već postojećim pastoralnim suradnicima kojima prezbiteri trebaju dati prioritet u svom radu svakako treba istaknuti školske vjeroučitelje koji stanuju na teritoriju župe i župne katehete, članove župnih vijeća te druge postojeće suradnike (orguljaši, sakristani, suradnici u administrativnim poslovima...).

3. *Svećenici i drugi pastoralni suradnici* trebaju biti prva briga biskupa i njegovih suradnika.
4. *Vjerski "rubne" i "posebne" skupine vjernika.* Među nama živi velik broj osoba koje vjerski nisu dostatno dozrijevale, skupina vjernika koji zahtijevaju njima prilagođen pastoralni pristup, osoba koje imaju posebne potrebe ili poteškoće, ili pak specifičan društveni ili socijalni status, te se kao jedan od pastoralnih prioriteta pokazuje briga i osjetljivost Crkve za vjerski "rubne" te za "posebne" skupine vjernika.
5. Nabrojena prioritetna pastoralna područja i skupine vjernika nameću i zahtijevaju ne samo poznavanje te praćenje društvenih i socijalnih pitanja, vrijednosnih strujanja, osjetljivost za problematiku konkretnih ljudi, razvijanje crkvenih struktura i oblika pastoralnog rada na do sada neutrtim područjima, nego i *suradnju s društvenim institucijama brige za čovjeka te primjeren crkveni doprinos radu tih institucija.* Naslijedena baština komunističkoga razdoblja u kojemu je Crkva bila gurnuta na rub života sve to otežava.
6. Jedan od iskristaliziranih pastoralnih prioriteta jesu i *sredstva društvenog priopćavanja.* Okolnosti nameću važnost otvorenosti Crkve za nove medije te među pastoralne prioritete stavljaju i potrebu korištenja suvremenih elektroničkih sredstava komunikacije u evangelizacijske svrhe.

Nabrojani pastoralni prioriteti nameću i novi stil pastoralnoga rada svećenika te određeni preustroj i novo lice župnih zajednica.

c. Prvi koraci u planiranju i koordinaciji pastoralnog rada na biskupijskoj razini

Među prvim plodovima Druge biskupijske sinode valja istaknuti određene iskorake u planiranju i koordinaciji pastoralnoga rada na biskupijskoj razini. Među tim iskoracima ističemo:

- početak izlaženja godišnjeg "Kalen/dar-a susreta";

- oživljavanje Biskupijskog pastoralnog centra kao koordinacijskog tijela i pokretača koordiniranog i planiranog pastoralnog djelovanja;
- ustroj određenog broja biskupijskih povjerenstava unutar Biskupijskog pastoralnog centra za pojedina područja pastoralnoga rada te njihov doprinos sustavnijem, planiranom i međusobno povezanom pastoralnom radu;
- postupni razvoj i podizanje razine suodgovornosti svećenika i vjernika u životu Crkve i ostvarenju njezina poslanja u svijetu (na različitim razinama radno samo obilježavali Godinu suodgovornosti u biskupijskoj zajednici);
- oživljena su neka već ranije postojeća te pokrenuta i nova područja pastoralnoga djelovanja na župnoj i biskupijskoj razini;
- postupno zaživljava pastoralni rad s posebnim skupinama vjernika i formacija suradnika za ta posebna područja pastoralnog rada;
- zapažaju se također pomaci na planu aktivnog volonterskog uključivanja vjernika laika u život župnih zajednica te na planu kršćanskog služenja u društvu;
- u nekim župama u kojima se svećenici trude slati župljane na pojedine formativne susrete na biskupijskoj i regionalnoj razini te se i sami trude nuditi duhovnu i stručnu podršku osjeća se pomak u volonterskom angažmanu vjernika laika, te se počinju ustrojavati župne skupine odraslih vjernika;
- počela je rasti svijet o važnosti župne kateheze djece i mladih;
- priređen je projekt plaćenih i volonterskih službi vjernika laika u Đakovačkoj i Srijemskoj biskupiji;
- u župama smo počeli ulagati materijalna sredstva i u ljude (a ne više samo u građevine);
- zauzeta je skrb za postojeća i nova svećenička i redovnička zvanja (u Đakovačkoj i Srijemskoj biskupiji trenutno smo u Godini svećeničkog i redovničkog poziva);
- pokrenute su škole za župne suradnike i Biskupijska glazbena škola koje nastoje pružiti inicijalnu teološko-pastoralnu i određenu stručnu formaciju volonterskim župnim suradnicima na različitim područjima župnoga života.

Zaključak

Đakovačka i Srijemska biskupija još je uvijek na putu. Sazivanjem Druge biskupijske sinode ona pošla na dug i zahtjevan put sveobuhvatne

obnove u svojim vlastitim redovima. Ali taj se put pokazuje kao blagoslovljen i višestruko vrijedan put.

Dosadašnji hod Druge biskupijske sinode dakovačke i srijemske pokazao se kao povlašteno i na sasvim osobit način snažno vrijeme unutar-crkvenog dijaloga u suodgovornom zajedništvu različitih službi i karizmi unutar mjesne Crkve, kao vrijeme višestrukog dozrijevanja u vjeri i crkvenosti, kao snažan zamah u pokretanju i razvijanju sustanog i planiranog pastoralnog djelovanja na temelju promišljenih pastoralnih prioriteta te kao polvašteno vrijeme biskupijskog i uopće crkvenog zajedništva.

Na sinodskim su zajedanjima bili postavljeni vrlo visoki ideali. No, konkretna pastoralna stvarnost pokazuje i određena opiranja zahtjevnim idealima.

Pa ipak moramo istaknuti da, iako nismo uspjeli pokrenuti i oduševiti sve svećenike a onda još manje vjernike, te iako nismo ostvarili željeni broj razgovora u župama, sinodsko je gibanje pokrenulo biskupiju i procesi koji su započeli su nezaustavljivi. Vjerujemo da će sve to na osobit način biti učvršćeno i završnim sinodskim izjavama i odlukama, čija je priprava u tijeku.

Obnovu Crkve nikada u povijesti nisu prihvatili svi njezini članovi, nego je uvijek bilo važno da je prihvati određeni broj osoba koje će jamčiti ustrajnost i postojanost na započetom putu. Postupno se tada povećava i broj onih koji se priključuju te i oni prihvaćaju te nastavljaju sa započetom obnovom. Kad je kotač zamašnjak obnove jednom pokrenut, obnova može biti brža ili sporija, ali se postupno ipak ostvaruje.

Biskupijska sinoda je zahtjevan pastoralni projekt koji zahtijeva suradnju i doprinos mnogih osoba. Na temelju dosadašnjih iskustava Druge biskupijske sinode dakovačke i srijemske možemo, međutim, ohrabriti sve one koji još uvijek dvoje te im poručiti da se ne boje, nego da smiju i mogu hrabro krenuti istim putem.

EXPERIENCE OF A DIOCESAN SYNOD: SECOND SYNOD OF ĐAKOVO AND SRIJEM DIOCESE

Summary

The author is auxiliary bishop in Đakovo and main animator of Diocesan synod which has not yet been closed in its final phase. Bishop of Djakovo Mons. Marin Srakic announced the second Diocesan synod of his diocese on Pentecost, May 30, 1998 and he soon established four preparation Committees: evangeliza-

tion, liturgy, Christian calling and ministry, organization of diocesan community. In its preparatory phase the synod developed its activity in small groups of lay faithful and ordained ministers, inspired by 130 working papers distributed in parishes and diocesan institutions. The participants were asked to draw their attention on the mission of the Church in light of the Word of God and of magisterium teaching, then to evaluate the situation of their local Church and to propose effective ways of pastoral activity, along the guidelines: get an insight, evaluate, act. The author brings out data concerning the number of meetings and of the participants. Synodal session on evangelization took place in October of 2000, on liturgy in March of 2001, on Christian calling and ministry in October of 2001 and on organization of diocesan community in October of 2002. The author evaluates critically the phases of the synod which have taken place so far, both from the perspective of lay faithful and from the perspective of ordained ministers. On the basis of Djakovo synodal experience he gives his suggestions to potential animators in other dioceses who would like to organize their own diocesan synods.

Key words: synod, diocesan consultation, session of the synod, pastoral activity, pastoral.